

פתרון הבחינה

תנ"ך

חורף תש"פ, 2020, שאלון: 1282

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – בראשית (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

(1) התוכנית של בני האדם: לבנות עיר ומגדל שראשו מגיע לשמים.

מטרת התוכנית: 'לעשות להם שם', כלומר להנציח ולפאר את שם, באמצעות בניית מגדל גבוה ומרשים.

(2) פעולות שה' עשה כדי למנוע את התוכנית של בני האדם והסבר כיצד כל פעולה מונעת מהם

לממש את תוכניתם (על הנבחן לציין שתי פעולות):

- ה' בולל/מערבב את שפתם של בני האדם – באמצעות פעולה זו, לא יוכלו בני האדם להבין זה את זה, דבר שיקשה על שיתוף הפעולה ביניהם וימנע את המשך הבנייה.
- ה' מפיץ את בני האדם על פני כל הארץ – באמצעות פעולה זו, הם אינם יכולים להמשיך את בניית המגדל ביחד.

סעיף ב'

(1) בראשית י"א 4: הדובר המזכיר עשיית שם: הם בני האדם/אנשי דור הפלגה. המשמעות של עשיית שם בקטע זה: לפאר את שמם באמצעות בניית מגדל גבוה ולשם הנצחת שמם לדורות הבאים.

שמואל ב, ז, 9-8: הדובר המזכיר עשיית שם: ה' (ביחס לדוד). המשמעות של עשיית שם בקטע זה: ה' יביא ניצחון לדוד על כל אויביו, כך יפאר את שם דוד (דוד יונצח כגיבור של עם ישראל).

(2) תתקבל כל תשובה של: מסכים או לא מסכים עם קביעה זו, בצירוף נימוק וביסוס. לדוגמה:

אני מסכים עם הקביעה שעפ"י המשמעות של עשיית שם בבראשית י"א, בני האדם מוצגים בסיפור מגדל בבל באופן שלילי, מאחר והם ריכזו את כל כוחותיהם ומשאביהם לבניית מגדל שנועד להנציה את שמם לדורות הבאים, במקום לבנות ולפתח דברים שיועילו לאנושות המתחדשת (לאחר המבול). ביסוס: "ויאמרו... ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ". אנ: עשייתם שלילית, ומנוגדת לרצון ה', ולראיה הם נעשים על מעשיהם ע"י ה': "ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ ויחדלו לבנות את העיר...".

או: אני לא מסכים עם הטענה, כי זו נטייה ורצון אנושי מובן של האדם, להותיר אחריו מזכרת, שלא ישכח לאחר מותו. ביסוס: "ויאמרו... ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ".

סעיף ג'

(1) הקושי התיאולוגי בפסוק 5: כיצד ייתכן שה' צריך לרדת כדי לראות את מעשי בני האדם והרי הוא כל יודע? אנ: כיצד ייתכן שה' יורד לראות את מעשי בני האדם והרי ה' מופשט?

(2) עפ"י פירוש רש"י, המסר החינוכי הבא לידי ביטוי בפסוק 5: תיאור זה של ה' היורד לבדוק את מעשי בני האדם, נועד ללמד את השופטים/הדיינים, שלא למהר ולפסוק בדין, לפני שבדקו וביררו את כל הראיות בנושא.

שאלה 2

סעיף א' (חובה)

(1) פעולות של אברהם היכולות ללמד מדוע בחר ה' דווקא בו להיות אבי האומה (על הנבחן לציין שתי פעולות ולהסביר כיצד כל פעולה מלמדת מדוע הוא נבחר):

- אברהם הולך ועושה בדיוק כמצוות ה' (פס' 4), פעולה המלמדת על אמונתו המוחלטת באל ונכונותו לבצע את כל מה שידרוש ממנו ה' (כאבי אומה, הוא ינחיל את האמונה בה' לצאצאיו).

- אברהם לוקח עמו את אשתו וגם את לוט בן אחיו (שמת) (פס' 4, 5) – פעולה זו מעידה על כך שאברהם הוא איש אחראי ומתחשב ואינו מפקיר אחרים מאחוריו.

- כאשר אברהם מגיע לכנען, הוא נודד ברחבי הארץ, פעולה זו מתאימה לאבי אומה, הבודק ובוחר את הארץ העתידיה לעמו.
 - אברהם בנדודיו בארץ, בונה מזבחות לה' בערים שונות. פעולה זו מתאימה לאבי אומה, המפיץ את אמונתו באל.
 - לאחר שה' מבהיר לאברהם, שהארץ תינתן לזרעו ולא לו, אברהם בונה מזבח לה'. פעולה זו מעידה על אמונתו העצומה בה', למרות שמדובר בהבטחה לעתיד הרחוק.
 - תיתכנה תשובות נוספות.
- (2) בבראשית י"ח, 23-25, אברהם מגיב להודעת ה' על כוונתו להשמיד את סדום ועמורה. אברהם מביע הסתייגות מכוונת ה' להשמיד אנשים צדיקים יחד עם רשעים: "האף תספה צדיק עם רשע" אן: "חלילה לך מעשת כדבר הזה להמית צדיק עם רשע". תגובה זו מעידה על היותו לוחם למען הצדק ויכולה להסביר את הבחירה בו כאבי האומה. אן: ניסיונו של אברהם להציל את אנשי סדום ועמורה בעבור קומץ אנשים צדיקים, מעידה על היותו איש רחום וסלחן, דבר היכול להסביר את הבחירה בו כאבי האומה: "אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תישא למקום למען חמישים הצדיקים אשר בקרבה".

סעיף ב'

(1) נקודת דמיון בין בראשית י"ב, 1-3 לבין בראשית כ"ב, 1-3 (על הנבחן לציין אחת):

- בשניהם ה' פונה אל אברהם ומצווה עליו "לך לך".
 - בשניהם ה' מציג את בקשתו לאברהם בצורה מדורגת (**בראשית** י"ב: מארצך, מולדתך ומבית אביך. **בראשית** כ"ב: את בנך, את יחידך אשר אהבת, את יצחק).
- (2) בין שני הקטעים יש שוני בנוגע לאפשרות שאברהם יהיה אבי האומה: בבראשית י"ב, ה' מבטיח לאברהם: "ואעשך לגוי גדול...", כלומר הוא יהיה לאבי האומה, וממנו יצמח עם גדול. אך בבראשית כ"ב, ה' מצווה על אברהם להקריב את בנו היחיד, מעשה זה ימנע את התפתחות והתרבות צאצאיו של אברהם. הקרבת יצחק, שבו אמורה להתגשם ההבטחה האלוהית לעם גדול מצאצאי אברהם, תבטל ותמנע כל אפשרות לריבוי זרעו של אברהם (משמע, אברהם לא יהיה לאבי אומה).

סעיף ג'

(1) שתי הבטחות שה' מבטיח לאברהם לעתיד הרחוק והקשורות זו לזו:

- ריבוי הזרע. אן: צאצאים לאברהם.
 - ירושת הארץ לצאצאיו.
- הבטחות אלה הן לעתיד הרחוק, לאברהם אין עדיין צאצאים, והארץ אינה מיועדת לו, אלא לצאצאיו: "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (פס' 7).

(2) עפ"י בראשית ט"ו, 16, ההבטחות יתקיימו רק בעתיד הרחוק: "כי לא שלם עוון האמורי עד הנה" (לא חובה ביסוס!). כי עמי כנען הנמצאים בארץ, עדיין לא השלימו את מכסת חטאיהם, כדי שה' יעניש אותם קשות וייקח מהם את הארץ, כדי לתת אותה לצאצאי אברהם.

פרק שני – נושאי ההרחבה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

חוק

שאלה 3

סעיף א'

ראיות שיכולות לחזק את הטענה שהתורה מתנגדת לעבדות (על הנבחן להביא שתי ראיות והסבר):

- "כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד" – ה' מבהיר שהוא גאל את בני ישראל מעבדותם במצרים, כדי שיעבדו אותו ולא כדי שיהיו עבדים זה לזה.
- "עד שנת היובל יעבד עמך... ואל אחוזת אבותיו ישוב" – כל העבדים העבריים משתחררים בשנת היובל, מתוך רצון לאפשר להם לחזור לחיים עצמאיים.
- "לא תעבוד בו עבודת עבד" – התורה אוסרת להעביד בפרך עבד עברי, דבר היכול להביע התנגדות לעבדות.
- "וכי ימוך אחיך עמך... כשכיר כתושב" – התורה מזכירה כי העבד העברי הוא "אחיך", אחד מבני עמך ויש להתייחס אליו כשכיר, כתושב. מעצם הכינויים וההסתייגות מהשימוש במילה עבד, ניתן לראות בזאת התנגדות לעבדות.

סעיף ב'

ראיה מן הקטע שיכולה לחזק את הטענה שהתורה אינה דורשת לבטל את העבדות לחלוטין (על הנבחן לציין ראיה אחת והסבר):

- "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה" – התורה מתירה רכישת עבדים (עבד נוכרי/כנעני).
- "והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם" – התורה מתירה לראות בעבד נוכרי, רכושו של אדונו, העובר בירושה לילדי האדון.
- "...בהם תעבדו" – התורה מתירה להעביד בפרך עבד נוכרי.

חכמה

שאלה 4

סעיף א'

ה' דורש מאיוב בפסוק 2 : להשיב לו על כל שאלותיו. אם איוב העז לבוא בדברי תוכחה לה', הרי שהוא מוזמן עתה להשיב לה' על שאלותיו.

סעיף ב'

תגובת איוב בפס' 4-5, כהבעת כניעה בפני האל : איוב טוען שדבריו נאמרו בקלות דעת, וכי אין ביכולתו להשיב לה'. לכן הוא בוחר שלא לדבר, כי אינו יודע כיצד לענות לה'.

תגובת איוב בפס' 4-5, כהתרסה נגד האל : איוב טוען שהוא מעדיף לשתוק, מאחר ולא זכה למענה על שאלותיו מה'. שתיקתו כהתרסה נגד האל.